

Den svenska modellen – hur länge till?

Inom EU har frågan om direktiv om minimilöner avhandlats och där röstade Sverige nej till förslaget, med hänvisning till att man vill skydda den svenska modellen på arbetsmarknaden. I den gör parterna upp om löner och frågor utan regleringar och statlig inblandning. I EU-förslaget ingår att uppmuntra länderna att skriva kollektivavtal som bland annat reglerar löner på miniminivå samt att lönen ska vara skälig att leva på.

Joakim Larsson, M, och ordförande i Sveriges Kommuner och Regioners/SKR:s förhandlingsdelegation [anser att Sverige ska säga nej till EU:s förslag](#). Det anser även **Susanna Svärd Elfström**, arbetsrättsjurist på arbetsgivarorganisationen Almega. Båda hänvisar till att de värnar den svenska modellen.

Den omhuldade svenska modellen har urholkats i likhet med övriga verksamheter i välfärden. Om man verkligen hade värnat den, skulle arbetsmarknaden inte se ut som den gör idag. En stor del av de arbetande utgörs numer av ett växande antal timanställda, projektanställda och provanställda. En växande grupp är gästarbetare från olika europeiska eller utomeuropeiska länder, på byggen, hos enskilda fastighetsägare, i villor m m. De har låga löner och arbetsförhållande långt under stipulerade kollektivavtal. Stora byggarbetsplatser upprättar visserligen kollektivavtal, men dessa omfattar sällan hela byggprojektet. Där skrivs avtal med den som vinner upphandlingen, medan under- och underentreprenörer saknar kollektivavtal för sina arbetare. Sedan har vi ett otal branscher som städ, restaurang, transport, parkskötsel m fl där det ofta saknas kollektivavtal. Samtidigt minskar antalet personer som ansluter sig till de fackliga organisationerna. Anslutningsgraden på arbetsplatserna har minskat stadigt

samtidigt som bemanningsföretagen (konsulterna) ökar. I mitten av åttiotalet var 88 procent inom L0-kollektivet anslutna, 2021 var siffran 63. (L0-rapport 21-09-06.)

Till detta kommer de senaste årens växande gig-ekonomi med från kollektivavtal fristående företag. En omfattande rörelse är hemleveranser av mat. Foodora har 3000 anställda i Sverige från 104 olika etniska grupper. Foodora tecknade kollektivavtal i februari 2021, men anställde strax efter personal på sitt tredje företag vilket medförde att kollektivavtalet inte fick någon effekt i praktiken. Man anställs på korta anställningar, mellan en och tre månader i taget. Timbro har uttryckt att företaget bidragit positivt till att sänka trösklarna in på arbetsmarknaden. Även finskägda Wolt och företaget Über levererar mat till kunderna under liknande arbetsförhållanden. De många cyklande, mopedåkande arbetare med sina rygglådor har blivit ett färgglatt inslag i stadsbilden. Inget ont i det, men har de kollektivavtal ? För de flesta är svaret nej.

Über som startade som taxirörelse har alltmer kommit att ta över stora delar av den traditionella taxirörelsen, nu har man expansionsplaner för marknader för andra varor/tjänster.

En av orsakerna till den växande servicesektorn är den goda löneutvecklingen för medel- och höginkomsttagare, de som framför allt kunnat utnyttja den växande servicen samt bidragen RUT och ROT som ensidigt gynnat dessa grupper.

Det känns inte seriöst att arbetsgivarorganisationen Almega samt Sveriges kommuner och regioner talar sig varma för den svenska modellen, när de inte agerar mot den utveckling som skett under de senaste decennierna. Om man verkligen vill värna den svenska modellen borde man från arbetsgivarsidan agera mer kraftfullt mot dessa företag som kammar hem stora vinster genom anställdas låga löner och osäkra arbetsförhållanden.

Fortsätter denna utveckling kommer inte många arbetsplatser att omfattas av den svenska modellen i framtiden.

Claudette Skilving